

Юхименко Н.Ф.

ДІЯЛЬНО-ТВОРЧА СУТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ТА ФАКТОРИ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ

У статті розкрито діяльно-творчу сутність особистості через реалізацію нею поставленої мети. Проблему розробки етичних норм та цінностей визначено як особливо важливу у сучасному суспільстві.

Потреби, інтереси та цінності визначено як фактори становлення діяльно-творчої сутності особистості. Потреби окреслено як дієву силу, що спонукає людину проявляти певну активність з метою задоволення її. Прояв потреби тим повніший, чим чіткіше вона виражена у суспільних інтересах.

Окреслено необхідність пошуків нових морально-ціннісних орієнтацій. Зазначено, що моральна зрілість людини залежить від реальності та пов'язаної з нею мети.

Ключові слова: особистість, діяльність, діяльно-творча сутність, потреби, інтереси, цінності, самореалізація.

Актуальність теми. У процесі свого історичного розвитку людство намагалося не лише пізнавати та перетворювати світ, але й готувати нащадків до буття в суспільстві, що постійно оновлюється й розвивається. Протягом життя людина часто потрапляє в ситуації, коли постає проблема вибору альтернативних потреб та інтересів серед багатьох інших. Людина вирішує, від чого слід відмовитися а чому надати перевагу, тобто виникає необхідність порівнювати різні мотиви подальших дій. І саме в таких випадках типові для суб'єкта потреби, інтереси і переживання виконують роль орієнтира. Так виникають цінності.

Взагалі «цінність – це філософське поняття, з допомогою якого і характеризується соціально-історичне значення певних явищ дійсності для суспільства, індивідів» [4, с. 551].

Соціальні дії індивіда мають для нього безумовну цінність. Раціональна складова ціннісного типу дії індивіда може бути етичною, релігійною чи політичною, проте вона обумовлюється категоричним імперативом особистості. Останній не дискутується, отже не може бути порівняний як ціль з іншими. Тип діяльності, орієнтований на ціль, поєднує в собі раціональність і ясність.

Сучасне українське суспільство потребує філософського осмислення як його розвитку, так і діяльності кожної особистості в умовах кризи та кардинальних змін, що властиві не лише українському суспільству, але й в цілому сучасній

цивілізації. Адже кінець минулого століття став визначальним в усвідомленні суспільством себе як єдиної глобальної цивілізації. Саме тоді розпочалися важливі зміни в економічній та духовній сферах українського суспільства, котрі й наразі потребують ґрунтовного аналізу такого оновлення. Визначальним у таких дослідженнях є саме людський вимір суспільного буття, а особистість – то найважливіший фактор його оновлення.

Ступінь розробленості проблеми. Матеріали, у яких порушуються питання гуманізму й самореалізації, почали з'являтися ще у працях Анаксагора, Демокріта, Арістотеля, Лукреція.

Першими кроками в дослідженні проблеми самореалізації особистості у вітчизняній гуманітарній науці стали роботи, присвячені засадним питанням людини: її сутнісним силам, структурі та умовам їх реалізації. Це дослідження таких учених, як: І. Бекешина, І. Бойченка, Л. Буєва, А. Здравомислова, О. Мисливченка, Г. Смірнова, В. Шинкарука, М. Поповича та інших.

Разом з тим, дослідники звернули увагу й детально проаналізували зарубіжні праці про природу особистості, так звану «гуманістичну персонологію», представлену А. Адлером, Е. Еріксоном, А. Маслоу, Г. Олпортом, К. Рджерсом З. Фрейдом, Е. Фроммом та іншими.

Питанням про соціальну сутність виховання приділяли увагу О. Асмолов, І. Бех, Л. Виготський та інші; про положення та концепції, в яких розкрито закономірності та особливості розвитку

особистості – Л. Божович, Л. Бондар, О. Запорожець, Д. Ельконін, О. Кононко, В. Котирло та інших.

Мета написання роботи. Мета дослідження полягає у розкритті діяльно-творчої сутності особистості.

Виклад основного матеріалу. У сучасному суспільстві самоствердження особистості відбувається не завдяки її власним якостям та відданій, корисній для суспільства праці, а як наслідок підтримки та зв'язків. Самореалізація – це ідеальний, але дуже складний шлях до себе, пройти який під силу далеко не кожному.

Цілком слушною є думка Г. Сковороди про те, що людина в житті грає багато ролей (тепер ми їх називаємо соціальними). І не може самореалізуватися та людина, яка має і виконує у своєму житті лише одну роль. Усе починається тільки тоді, коли проявляється характер, певним чином змінюються внутрішні якості особистості, а не тоді, коли людина розмірковує над доцільністю таких зусиль, оскільки рано чи пізно вона все одно помре.

У процесі життєдіяльності індивід прагне адекватного, повного розкриття надбаних сутнісних сил, самореалізації власної індивідуальності.

Не секрет, що існує об'єктивна залежність людини від оточуючого природного і соціального середовища, адже існує співвідношення між тим, що є об'єктивно необхідним для людського існування та розвитку, і тим, що реально вона може використовувати. Т.Й. Захарова потребу визначає «... як процес, що виникає під впливом порушення внутрішньої рівноваги організму, що спонукає і спрямовує до здійснення вчинків, які їй відповідають. З появою потреби у індивіда виникає напруження організму, який інтенсивно «переживає» об'єктивну нужду. За допомогою свідомості «висвітлюється» об'єкт потреби і вона набуває усвідомленого характеру» [4, с. 86]. Але найбільш об'єктивним є розуміння потреб як синтезу та єдності залежності людини і від природного та соціального середовища, і від суб'єктивно пережитого прагнення до задоволення актуальних нужд.

У кожній людині закладено потенції, які вона прагне актуалізувати, прагне до самовираження, самовтілення. І «як правило, людина починає відчувати потребу в самоактуалізації тільки після того, як задовольнить потреби нижчих рівнів» [3, с. 90]. Воля і знання сприяють керуванню потребами. Тому виникає запитання про те, як влаштовані потреби і як ними керувати. Само-

удосконалення полягає у розвитку здібностей керувати своїми потребами. Тож самопізнання, насамперед, має дати відповідь на запитання кожної людини про те, які потреби у мене переважають і за яких обставин вони визначають мою поведінку? Напевне, люди відрізняються один від одного тим, як вони реагують на збудження потреб, як вони можуть керувати своїми потребами і яким чином їх задовольняють. Той, хто повністю перебуває під владою потреб, дуже відрізняється від того, хто контролює чи стримує свою потребу, може одну потребу замінити іншою чи зовсім відмовитися від якоїсь із них. Значить, пізнання самого себе полягає не лише у тому, щоб знати, які у тебе потреби, але й у тому, щоб розуміти, наскільки вони тобі підкоряються. Потреба майже завжди є потребою у визначених діях, що ведуть до її задоволення. Такі дії ми можемо назвати технікою задоволення потреби. Очевидно, що значення будь-якої потреби легко описати, вказавши, які дії необхідні для задоволення даної потреби.

Від чого залежить задоволення потреб? Іноді буває так, що людина начебто має усі можливості задовольнити певну потребу, але відчуває дивне відчуття незадоволення. Задоволенням же є повнота дій задоволення, їх кількості, інтенсивності, насиченості переживаннями. Такі дії задоволення можна назвати гедоністичними діями. Ю.М. Орлов стверджує, що в кожній потребі є дві сторони: одна полягає в отриманні задоволення шляхом емоційної насиченості, а інша – у дійсному задоволенні, внаслідок якого дана потреба на певний час повністю зникає. Першу сторону потреби ми можемо назвати апетитом, а другу сторону нестачею, нуждою [6, с. 287]. І так в усякому бажанні є дві сторони: гедоністична та внутрішня. Потреби також мають свої назви.

Позначаючи словами свої потреби, людина навчається відрізнити їх одну від іншої не тільки у собі, але й в інших людях. Людина – істота мисляча, а не тільки така, що переживає свої потреби. Крім того, що вона хоче, вона ще й усвідомлює своє хотіння, позначає його словом, і виробляє ідею, котра лежить в основі значення слова. Цей процес утворення ідеї потреби прискорюється, якщо є слова для позначення потреби і ними людина користується.

Ускладнення та диференціація людської діяльності ведуть до безкінечного різноманіття потреб, до їх збагачення. Людські потреби є досить складною багаторівневою системою. У літературі розрізняють матеріальні, соціальні і духовні потреби.

Виходячи із теми нашого дослідження, зосередимо увагу саме на духовних потребах.

Духовні потреби – це потреби духовного освоєння світу, у творчості, естетичному відношенні до дійсності, а також морально-психологічні потреби.

Духовні потреби особистості в суспільстві формуються за умови активності їх носія у засвоєнні цінностей, вироблених людством. Вони виникають на ґрунті духовного життя особистості, її участі в праці, життєдіяльності колективу, суспільства і передбачають певний рівень її культурного розвитку та освіти. Їх потребнісна ситуація не містить у собі простого факту вичерпності життєвих засобів, що є характерним для потребнісної ситуації матеріальних потреб. Іншими словами, це ситуація не вичерпання, а збагачення духовного світу особистості.

Щоб сформувалась духовна потреба, зовсім не достатньо включення в орбіту життя індивіда певної духовної цінності та привласнення її. Тут потрібен активний процес освоєння і засвоєння у рамках різних повсякденних культурно-побутових занять. Що стосується суб'єктивних властивостей особистості, які опосередковують виникнення духовних потреб, то вони специфічні. Так, дослідники естетичних потреб зазначають, що останні безпосередньо породжуються естетичною здатністю, естетичним почуттям та естетичним сприйманням. Як опосередковуючий елемент, моральні потреби виділяють звичку до моральної поведінки і морального почуття. Таким чином, духовні потреби особистості також формуються як наслідок активного привласнення і освоєння життєвих благ, зокрема духовних цінностей.

Певна специфіка формування притаманна також потребам, об'єкти задоволення яких не предмети і цінності, а форми діяльності. Умовно їх можна назвати функціональними потребами.

Споживацькі властивості і можливості особистості визначаються як поставлені їй об'єктивними та суб'єктивними властивостями, положенням в суспільстві, способом життя, рівнем розвитку, способом присвоєння межі, у межах якої вона може використовувати необхідні для її життєдіяльності умови. Потреба, виражаючи ці здібності та можливості, фіксує також і певні якісні параметри носія, якому притаманна у споживанні конкретна межа насиченості. В результаті вона сама отримує власний розмір, відмінний від суспільно-необхідного розміру, притаманний особистості на певному етапі життя і обумовлений споживацькими здібностями й можливостями. Емпірично цей роз-

мір можна фіксувати або через винайдення бажаної споживачем межі задоволення своєї потреби (бажаного об'єму благ), або через фіксовані відношення цієї бажаної межі (об'єму) до величини науково розроблених споживацьких норм.

Суспільні потреби особистості безпосередньо впливають із суспільної необхідності та співпадають з нею. Навпаки, особисті потреби безпосередньо пов'язані з необхідністю самозбереження, самоутвердження особистості і можуть співпадати чи не співпадати із суспільною необхідністю. Вони виражають індивідуальність, споживацькі та творчі здібності свого носія і відтворюють лише його життєдіяльність.

Одним із вимірів потреби є, власне, її суспільний масштаб, що встановлюється по лінії сукупного числа її носіїв. Суспільний масштаб потреби розкривають такі показники:

- 1) міра її поширення (масовості) у суспільстві;
- 2) сумарна величина [7, с. 50].

Основне смислоутворююче значення у людській життєдіяльності належить діяльності як висхідній та фундаментальній передумові людського життя. Саме завдяки діяльності люди здійснюють поставлені цілі, задовольняють свої потреби, підтримують і розвивають той чи інший спосіб життя, саме через діяльність виявляється якісна визначеність, конкретність потреб.

Зрозуміло, що потреби відіграють виключно важливу роль у життєдіяльності людини. Так, в структурі особистості потреби виконують досить значні для неї функції:

- а) спонукальна функція, що є основою усякої практичної діяльності;
- б) пізнавальна, що задовольняється особистістю завдяки пізнанню предмета потреби;
- в) оцінююча, яка служить своєрідним критерієм оцінки речей, явищ дійсності, а також дій і вчинків самої особистості [2, с. 19].

До зазначених функцій можна іще додати комунікативну, що служить своєрідним «містком» у системі людських відносин, соціального та індивідуального спілкування.

Можемо визначити природу потреб людини. Потреби коріняться у невіддільній властивості цієї живої природи, яка надає їй можливість існувати і доволіно розвиватись. Людина є досконалою часткою живої природи, вищим із усіх нині відомих рівнів її організації. Важливою якісною відмінністю людини, порівняно з усіма представниками тваринного світу, першим актом, що виділив людину із тваринного світу, є виробництво нею предметів для задоволення своїх потреб.

До виникнення людини не було істоти, яка б спеціально для задоволення своїх нужд і потреб що-небудь створювала. Існуюча в живій природі вибірковість потреб, що дозволяють, наприклад, тварині безпомилково вибрати їжу чи лікарські рослини під час захворювання її організму, переросла в процес свідомої трудової діяльності людини, у вибіркове ставлення останньої до оточуючого природного і соціального середовища. Таким чином, ці два моменти виявились якісною перехідною ланкою між природними, біологічними потребами живого світу і людськими потребами. Зв'язок потреби і діяльності, що розглядається у самому загальному плані, носить двосторонній характер. Потреба стимулює діяльність, виступає як її першопричина і загальна основа. Але й сама діяльність стає предметом потреби. Організм, у якому згасає усяка життєдіяльність, – помирає. Крім того, діяльність викликає формування нових потреб завдяки тому, що вона сама потребує засобів, необхідних для її здійснення. Ця обставина виявляється вирішальною для розуміння специфіки суспільного життя.

Потреби є основою інтересів людини. Інтереси, як і потреби, є рушійною силою діяльності, поведінки та вчинків людей. У теоретичному обґрунтуванні процесу становлення особистості питання про формування, усвідомлення і реалізацію індивідами інтересів займають важливе місце. Адже ситуації, що потребують розташування одних інтересів над іншими, виникали і виникають протягом усієї історії філософії, а тому досить актуальними є питання, що пов'язані з вивченням самих інтересів, їх ролі як у житті людей, так і суспільства в цілому. Ученим варто приділити увагу таким аспектам, як інтереси та біосоціальна природа людини; інтереси й емоції людини; інтереси й онтологічні витoki проблеми самореалізації людини; інтереси та діяльність людини; інтереси та мораль. Ми ж звернемо увагу на два останні.

Проблема співвідношення моралі та інтересу складна і багатогранна, вона розгортається в ряд самостійних аспектів і проблем, зокрема: інтерес і моральність, інтерес і гуманізм, інтерес і виховання людини, вплив оточуючого середовища на формування інтересів людини, співвідношення суспільних та власних інтересів. Не можна краще визначити важливість інтересів у становленні людини, у її розвитку, ніж це зробив свого часу К.А. Гельвецій: «Якщо фізичний світ підкорено законам руху, то світ духовний не менш підпорядкований законам інтересу. На Землі інтерес є

всесильний чародій, що змінює в очах істот вид усякого предмета» [2; с. 186].

Однією із суттєвих рис людини є те, що вона творить світ і перетворює його. А інтерес як суспільне відношення представляє собою позицію, певну лінію поведінки соціального суб'єкта в ситуації, що історично склалася, яка виражає його ставлення до об'єктивних можливостей і тенденцій суспільного розвитку і спрямованість на самоствердження. Об'єктами інтересу виступають матеріальні і духовні цінності, соціальні інститути і суспільні відносини, встановлені звичаї та порядки.

Зміст інтересів, тобто сукупність тих об'єктів, мети і завдань діяльності, які оволодівають свідомістю суб'єкта дії, також неоднорідний. Одні завдання є більш здійсненними, інші – далеко не такими реальними; до однієї мети прагнуть з усією системою суб'єктивності, із пристрасстю, до інших – лише за певних умов і залежно від ступеню необхідності.

Вивчення поняття «інтересу» стало одним із ключових символів сучасного суспільства. Воно двозначніше за себелюбство та любов до себе, і таку двозначність можна остаточно зрозуміти тільки з урахуванням історичного розвитку поняття особистісного інтересу. Проблема полягає у тому, що ми будемо вважати особистим інтересом, і як його визначати.

Гуманістична совість – це вираження власного інтересу і цілісності людини, тоді як авторитарна совість має справу з людською покірною, самопожертвою, обов'язком людини. Ця гуманістичність совісті – плідність, а значить і щастя, оскільки щастя обов'язково сприяє плідному життю.

Суспільство – це дещо більше, ніж сума індивідів, воно включає в себе, зокрема, результати діяльності, що передують поколінням людей. Суспільство володіє певною структурою, що впливає на життєві долі окремих індивідів. У ньому діють і розвиваються певні масові процеси, тенденції, які не охоплюються індивідуальною свідомістю. Усе це означає, що суспільні інтереси володіють специфічними якостями і характеристиками, які впливають із властивостей цілісності і структурності соціального організму, перейнятливості і перервності у розвитку самих суспільних відносин.

Отже суспільні інтереси володіють визначеною структурною композицією, що пов'язана з глибинними характеристиками суспільного життя.

Інтереси проявляються, насамперед, у різних видах людської діяльності – в економічній, соціальній, політичній та духовній. Ці види діяль-

ності розрізняються між собою за метою і засобами, за методами їх реалізації, за функціями, які вони виконують щодо суспільства в цілому. Водночас ці роди діяльності мають і дещо спільне: вони пов'язані один з одним через посередництво інтересів.

Одним із важливих джерел розвитку і стимулювання духовних інтересів є професіоналізація у різних галузях духовної творчості. Саме через професіоналізацію здійснюється оволодіння таємницями духовного виробництва, завдяки яким минулі досягнення культури і цивілізації отримують нові стимули до життя, осучаснюються, стають предметом духовних інтересів нинішніх поколінь.

Теорія цінностей (аксіологія) як певний напрямок у філософії сформувалась у 20–50-х роках нашого століття у працях німецьких та американських філософів (М. Шеллер, Н. Гартман, Р.Б. Перрі, С. Поппер та інших).

У радянській філософії, де домінуючою була філософія марксизму, наукова теорія цінностей тривалий час взагалі не розглядалася. Але сьогодні в соціальній філософії ми можемо простежити щодо цієї проблеми дві позиції. Перша з них визначає цінності як об'єктивні властивості речей, закладені в їх особистій природі; друга обмежує сферу цінностей виключно суспільною свідомістю. З такої точки зору цінність є не предметом, річчю чи їх властивістю, а певним родом людської думки.

У деяких працях як компроміс між двома позиціями, категорія «цінність» використовується одночасно для позначення відповідних предметів і відповідних думок: у першому разі слід розуміти природні благо і зло, притаманні природним явищам, споживчу вартість продуктів праці, моральні характеристики людських дій, естетичні характеристики природних і соціальних об'єктів, витворів мистецтва (предметні цінності); у другому разі йдеться про суспільні настанови й оцінки, імперативи та заборони, цілі й проекти, які виявляються у формі нормативних уявлень про добро, зло, справедливість, прекрасне, ідеали, норми і принципи дії (тобто суб'єктивні цінності або цінності свідомості).

Ціннісні орієнтації особистості – це елементи внутрішньої (диспозиційної) структури особистості, сформовані та закріплені життєвим досвідом індивіда в процесі соціалізації та соціальної адаптації, що відокремлюють значиме (істотне для даної людини) від незначимого (неістотного) через сприйняття чи несприйняття особистістю

певних цінностей, що усвідомлюються в якості рамки (горизонту) можливих значень і основоположних цілей життя, а також ті, що визначають прийнятні засоби їх реалізації [5, с. 798].

Буття людини проходить неначе у трьох сферах, а саме: споглядання, діяльності та спілкування. Діяльність у цьому ряду стала провідним пояснювальним принципом у пізнанні людини, важливим фактором у розвитку культури, особливо такої її сфери, як мистецтво: основним способом зв'язку людей між собою, позбавляючи самостійності решту відношень людини із світом, включаючи їх тільки як компоненти.

Зміст життя людей не вичерпується діяльністю, а їх активність – цілепокладанням. Діяльність та спілкування взаємно обумовлюють одна одне.

Людина здатна творити і перетворювати світ. Її активне відношення до природи і соціальної дійсності виражається насамперед категорією свободи. Проте поняттям «свободи» не вичерпується пізнання суттєвих граней творчо-активного відношення людини до світу, так як діяльність будь-якого соціального суб'єкта, оскільки він при цьому вибірково реалізує одну із багатьох об'єктивних можливостей, перебуває у неминучому взаємозв'язку з об'єктивними тенденціями суспільного розвитку, тобто характеризується незмінною суб'єктивною спрямованістю. Поєднувати інтереси може тільки людина як особистість. Для цього необхідно усвідомлювати розуміння інтересів особистих, їх співвідношення із суспільними інтересами. Сутність людини не співпадає з її наявним буттям, вона завжди є розвитком, подоланням теперішнього і побудовою майбутнього у відповідності з метою, планами, проектами, активною діяльністю її свідомості. Саме свідомість – важлива, сутнісна сила людини, яка не тільки відображає, але й творить світ.

Для нашого дослідження особливо цікава ціннісна свідомість, її структура, функціонування та становлення. Ціннісна функція свідомості пов'язана із формуванням та усвідомленням інтересів та основаної на їх спрямованості не лише соціальної творчості, але й особистого життя індивіда. В системі цінностей виражено особистісний смисл подій і проявів життя індивіда, формується смисл життя і проходить життєвий шлях тієї чи іншої особистості.

Усі види духовної діяльності (наукову, ціннісну свідомість, художню, естетичну та інші) неможливо розглянути у рамках нашого дослідження. Тому визначивши їх, ми виділяємо два загальні

види духовної діяльності: пізнавальну та ціннісно-орієнтаційну.

Аналіз даної проблеми ґрунтується на соціально-психологічному зв'язку діяльності особистості та суспільної практики. До того ж важливо виділити спосіб прояву та засвоєння суспільних, групових потреб, формування інтересів, цілей, мотивів і такого іншого в індивідуальній свідомості та поведінці; форми реалізації індивідуальних потреб, цілей, інтересів у діяльності суспільного суб'єкта; шляхи узгодження дій індивідуального в суб'єкті, особистості, групі, узгодження їх інтересів.

На шляху до вирішення даної проблеми необхідно дати відповідь на такі запитання: як, яким чином особистість включається в процес функціонування і розвитку суспільної системи в цілому? Яким чином персоніфікується в індивідуальній діяльності система цінностей, інтересів і цілей, притаманна різним соціальним групам? Як особистість стає активним і свідомим представником, розвиває і примножує соціальний досвід? Ключем до вирішення цих питань є принцип єдності діяльності, суспільних відношень і свідомості.

Діяльність породжує нову реальність. У будь-якій ситуації перед діючим суб'єктом розкриваються десятки можливостей. У їх усвідомленні, («програванні») подумки різних варіантів вибору, велику роль відіграє уява, співставлення реальності з ідеалом. Уява відтворює цілісну ситуацію, здійснює вихід за рамки «частковості» індивідуального буття. У ньому полягає можливість передбачення майбутнього, що є результатом творчої діяльності людини, що представляє творчу силу свідомості, створюючи ідеальні форми. Однією з таких ідеальних форм є прагнення людини до відкриття.

Так звана спрага відкриття у людини – вершина людського розвитку. Нею є неспецифічне визначення людського інтересу, що робить людську природу здатною до майже необмеженого резонансу.

Діяльність, спрямовану на самореалізацію, можна умовно поділити на внутрішню і зовнішню. Це своєрідний внутрішній психологічний процес, у якому людина має навчитися вивільняти придушене, пізнавати особисте «Я», прислухатися до голосу імпульсу, розкривати свою величезну природу, досягати розуміння, осягати істину, в цьому і полягає, на думку А. Маслоу, процес самореалізації.

У сучасній літературі існують різні погляди і на необхідність самореалізації. З одного боку само-

реалізація потрібна лише для виконання людиною свого обов'язку перед суспільством. Отримані знання, навички, досвід вона повинна віддати виконанню певної, наперед визначеної суспільством цілі. З іншого боку, самореалізація потрібна тільки для самої особистості, для примноження її можливостей. Підвищуючи кваліфікацію, рівень освіти, людина забезпечує собі успішну кар'єру, а кар'єра, своєю чергою, дає все – речі, гроші, славу та інші блага життя.

На перший погляд ці дві точки зору протилежні. Одна – «все для суспільства», а інша – «усе для себе». Спільним є те, що обидві позиції вбачають причину і рушійну силу самореалізації поза внутрішнім світом людини. І найбільш допустимою може бути та, яка синтезує дві попередні і допускає, що лише та самореалізація приведе її до розквіту, у якій поєднуються суспільні і особистісні цілі.

Відомо, що моральне становлення людини не співпадає повністю із загальною тенденцією морального розвитку суспільства. Адже гармонія суспільних і особистісних інтересів досягається не завдяки підкоренню суспільних інтересів особистісним або, навпаки, безумовному наслідуванню індивіда суспільним вимогам. На рівні окремих соціальних груп, колективів і конкретної особистості інтериоризація моральних норм може певною мірою не співпадати, а іноді й суперечити їх об'єктивному змістові.

Такими, що характеризують зміст моралі, ми визначаємо її компоненти: добро і зло, справедливе і несправедливе; також характеризуємо якісні оцінки певних моральних відносин, оцінюємо моральні мотиви поведінки.

Людина володіє величезною кількістю неповторних індивідуальних фізичних, психологічних і соціальних характеристик. Тому поняття «особистість» характеризує спільну позицію індивіда, його соціальну сутність, місце в системі суспільних відносин, міру його соціальності.

Завжди слід пам'ятати про те загальне, що є основою визначення сутності моральної особи. По-перше, це певний рівень психологічного розвитку, коли у людини розвивається здатність до самоаналізу, перетворення власної свідомості і поведінки на предмет осмислення і оцінки. По-друге, моральність людини визначається певним рівнем соціальності, коли у неї розвивається здатність сприймати зовнішні для неї вимоги, що йдуть від інтересів цілого, як вияв власної волі і, керуючись нею, вибрати спосіб власної поведінки.

Висновки. Як ми уже зазначали, потреби тісно пов'язані з інтересами. Вчені частіше розглядають їх разом, ніж окремо, визначаючи тим самим глибоку спорідненість, однопорядковість цих категорій. Дієва сила потреби проявляється тим повніше, чим чіткіше вона виражена в інтересах соціальної спільності. Своєю чергою, роль останніх зростає в міру того, як посилюється їх зв'язок з насущними потребами суспільного розвитку. Порівняно з потребами, інтереси виступають як безпосередня причина масових дій. Жодна соціальна дія – велика подія суспільного життя, перетворення, реформа, революційний вибух – не може бути зрозумілою, якщо не визначено інтереси, що породили цю дію.

Проблема розробки етичних норм та цінностей у їх взаємозв'язку із соціальним світом людини

є особливо нагальною сьогодні, коли розвиток науково-технічної цивілізації, загрожуючи існуванню самого життя на землі, потребує внесення коректив у сферу ціннісних орієнтацій суспільства, в мотиваційну сферу особистості, у способи регулювання соціальних конфліктів. Необхідність пошуків нових морально-ціннісних орієнтацій зумовлена також руйнацією усталених етичних систем, які ґрунтуються на релігійних світоглядах, звичаях та традиціях, кризою раціоналістичних світоглядних систем.

Здатність пов'язувати мету, до якої прагне людина, з реальністю, з кожним днем свого життя, свідчить про високу моральну зрілість людини. Які реалії життя – така і мета. Не може бути мета високою, а сьогоднішній день мізерним, індивідуалістичним і таким, що відокремлює людину від суспільних інтересів.

Список літератури:

1. Буева Л.П. Человек: Деятельность и общение. М.: Мысль, 1978. 216с.
2. Гельвецій К.А. Про людину, її розумові здібності та її виховання. К.: Основи, 1994. 415 с.
3. Гомілко Ольга. Метафізика тілесності: концепт тіла у філософському дискурсі. К.: Наукова думка, 2011. 340 с.
4. Здравомыслов П.Г. Потребности. Интересы. Ценности. М.: Политиздат, 1986. 223 с.
5. Левицька О.І. Моральний розвиток особи. К.: Політвидав. України, 1990. 174 с.
6. Новейший философский словарь. Сост. Грицанов А.А. Мн.: Из. В.М. Сахун, 1998. 896 с.
7. Орлов Ю.М. Восхождение к индивидуальности. М.: «Просвещение», 1991 г. 287 с.
8. Тарасенко В.И. Социальные потребности личности: формирование удовлетворения, развитие. К.: Наукова думка, 1982. 168 с.

ДЕЯТЕЛЬНО-ТВОРЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ЛИЧНОСТИ И ФАКТОРЫ ЕЕ СТАНОВЛЕНИЯ

В статье раскрыто деятельно-творческую сущность личности через реализацию им поставленной цели. Проблема разработки этических норм и ценностей определена как особо важная в современном обществе.

Потребности, интересы и ценности определены как факторы становления деятельно-творческой сущности личности. Потребности обозначены как действенную силу, побуждает человека проявлять определенную активность с целью удовлетворения ее. Проявление потребности тем полнее, чем четче она выражена в общественных интересах.

Определена необходимость поисков новых морально-ценностных ориентаций. Отмечено, что нравственная зрелость человека зависит от реальности и связанной с ней целью.

Ключевые слова: личность, деятельность, деятельно-творческая сущность, потребности, интересы, ценности, самореализация.

THE ACTIVE-CREATIVE ESSENCE OF THE INDIVIDUAL AND THE FACTORS OF ITS FORMATION

In the article the active-creative essence of the person is disclosed through the realization of its goal. The probe of the development of ethical norms and values has been identified as particularly important in modern society. Needs, interests and values are defined as factors of the formation of the active and creative essence of the individual. It has been found that needs are the basis of human interests. Interests, as well as needs, are the driving force behind the activities, behavior and actions of people. Needs are defined as an effective force that prompts a person to show some activity in order to satisfy her. The manifestation of needs is more complete, the more clearly it is expressed in the public interest. The necessity of searching for new moral and value orientations is outlined. It is noted that the moral maturity of a person depends on the reality and the purpose associated with it. It was investigated that the necessity of searching for new moral and value orientations are also due to the destruction of established ethical systems, which are based on religious ideologies, customs and traditions, the crisis of rationalistic ideological systems. The problem of developing ethical norms and values in their relationship with the human social world is especially urgent today as the development of scientific and technological civilization, threatening the very existence of life on earth, requires adjustments in the value orientations of society, the motivational sphere of the individual. The need to search for new moral and value orientations is also due to the destruction of established ethical systems based on religious worldviews, customs and traditions, the crisis of rationalist worldview systems. The goal cannot be high, but today it is meager, individualistic and one that separates a person from public interests.

Key words: *personality, activity, activity-creative essence, needs, interests, values, self-realization.*